

Onmisbaar!

Maak kennis met de gehandicaptenzorg

Dankzij
zorg in de klas
is Sem
opgebloeid

Marike van Weelden:
"Ik kan me niet
veroorloven om
dood te gaan"

Woonbegeleider
Luka Doppen:
"Ik vind dat werk in
de gehandicaptenzorg
ondergewaardeerd
wordt"

Wat als?

“Ik red me tegenwoordig goed. Ik heb geen formele zorg meer, waardoor ik voor het systeem weer onzichtbaar ben geworden. Maar ik stel mezelf weleens de vraag: wat als mijn netwerk wegvalt? Wat als ik de steun die ik vroeger kreeg niet had gehad? Dan zou ik misschien opnieuw hulp nodig hebben. Maar die hulp krijg je niet zomaar. Je moet dan eerst weer zichtbaar worden.”

– *Ellis Jongerius,*
Directeur LFB

INHOUD

10

Luka Doppen

**“Mijn werk is
diep gelaagd”**

14

Ricardo van der List

**Very
Intensive Care
in plaats van
mannenmode**

26

Behandel Centrum Middenweg

**Zorg die niet in
hokjes past**

En verder

<p>5 Theo van Uum
Onzichtbaar maar zo onmisbaar</p> <p>6 Gehandicaptenzorg in feiten en cijfers</p> <p>9 Marike van Weelden
“Ik kan me niet veroorloven
dood te gaan”</p> <p>14 Mycha
Ergert zich aan de regels
voor de Wajong-regeling</p> <p>19 Gerrit
“Net als ieder ander
kan ik dit werk ook doen”</p> <p>20 Frank van der Linden
Consistent beleid en noaberschap</p> | <p>22 Bianca Rijnders
Minder beschermen en stabielere
bekostigen</p> <p>25 Daniëlle
“Ik vraag me steeds vaker af of ik
wel een verstandelijke beperking heb”</p> <p>29 Ans
“Ik werd als een postpakketje
doorgestuurd”</p> <p>31 René Smulders
Sem is opgebloeid dankzij
Zorg in Onderwijstijd</p> <p>35 Boris van der Ham
Meer dan alleen het ‘loketje zorg’</p> |
|---|--|

Colofon

Dit magazine Onmisbaar
is een uitgave van de VGN

Maart 2026

Redactie

Vereniging Gehandicaptenzorg
Nederland

Aan deze uitgave
werkten mee:

Auteurs

Riëtte Duynstee
Johan van Ruijven
Boris van der Ham

Fotografie

Riëtte Duynstee
Hans Tak
Aleid Denier van der Gon
René Höcker
Roeltje van de Sande Bakhuyzen

Vormgeving

Mariël Lam

Onzichtbaar, maar zó onmisbaar

Dat vat de gehandicaptenzorg goed samen. Vroeger werd de zorg voor mensen met een beperking vaak onttrokken aan het oog van de samenleving, veilig en afgeschermd in de bossen op grote terreinen. Het denken heeft niet stilgestaan en tegenwoordig staat voorop dat mensen met een beperking zoals ieder ander onderdeel zijn van de maatschappij. Zij verdienen het te worden gezien, net als de mensen die zich letterlijk dag en nacht inzetten om hun goede zorg te bieden.

Helaas laat die zichtbaarheid nog steeds te wensen over. Ook door de bescheidenheid die vastgeroest lijkt te zitten in de sector. Hierdoor is deze prachtige sector voor velen onbekend. Als Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN) doen we ons best dat tij te keren. Vandaar het magazine Onmisbaar. De titel zegt eigenlijk alles. In dit magazine vertellen mensen met een beperking, ouders en medewerkers uit de sector hun persoonlijke verhalen. Verhalen die laten zien hoe onmisbaar deze sector en mensen met een beperking zijn. Die illustreren hoe prachtig, belangrijk, maar ook hoe rauw en ongepolijst het werk is. Die laten voelen waar het pijn doet en uitlichten wat geluk brengt.

Zo bieden we een eerste kennismaking met een sector die je hopelijk daarna in je hart zult sluiten. Tegelijkertijd is een kanttekening op zijn plaats: de gehandicaptenzorg is zó divers dat we hier nooit recht aan kunnen doen in een magazine. Van pasgeboren kinderen tot mensen in de laatste fase van hun leven, met een verstandelijke, zintuiglijke of lichamelijke beperking, of een combinatie van verschillende beperkingen. Mensen met eigen karakters, behoeftes en dromen. Met familieleden en vrienden die heel nauw of helemaal niet betrokken zijn. En dan hebben we ook de 200.000 medewerkers, ieder met eigen talenten, achtergronden en drijfveren. Die het verdienen om erkenning te krijgen voor wie ze zijn en wat ze doen. En om gezien en ondersteund te worden door de rest van de samenleving. Want werken aan een toekomstbestendige gehandicaptenzorg is een opgave voor de sector, maar bovenal een opdracht voor de samenleving.

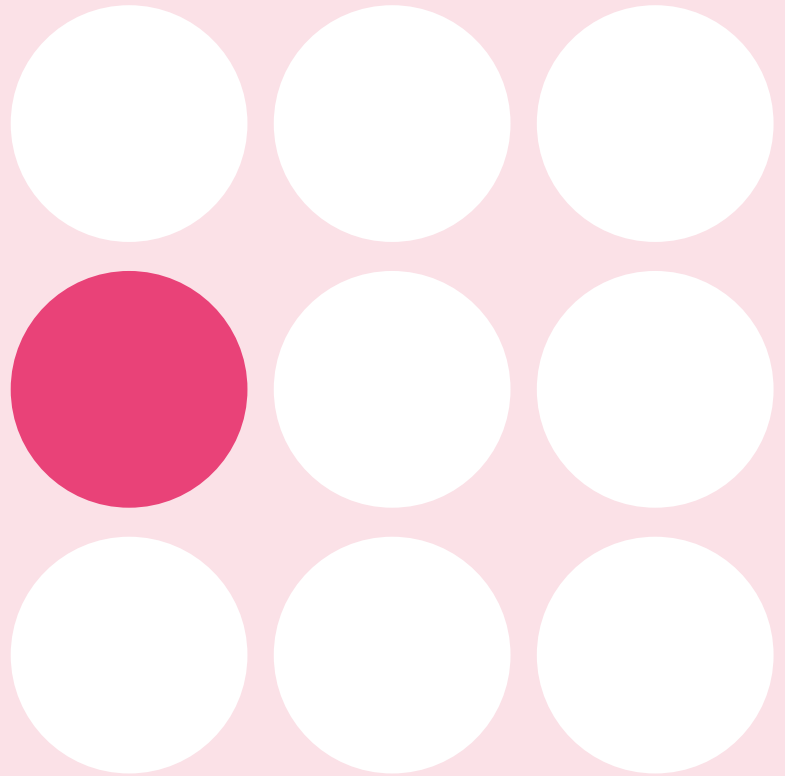
Ik hoop dat dit magazine laat voelen hoe belangrijk goede gehandicaptenzorg is. Dat je de verhalen meeneemt, in je dagelijkse leven en in je werk. En dat het je nieuwsgierig maakt naar meer. Want ik ga graag met je in gesprek en nodig je van harte uit om een bezoek te brengen aan de leden van de VGN. Daar komen de verhalen uit dit blad tot leven.

Theo van Uum
Directeur Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland

De gehandicaptenzorg in feiten en cijfers

Naar schatting hebben zo'n 2 miljoen Nederlanders een beperking

Ongeveer 1,1 miljoen daarvan hebben een verstandelijke beperking, 1,4 miljoen een lichamelijke beperking en 260.000 een zintuiglijke beperking. 650.000 mensen in ons land hebben niet-aangeboren hersenletsel (NAH). Er zijn 10.000 mensen met een ernstige meervoudige beperking (EMB). Mensen hebben soms meerdere beperkingen. Daardoor is het totaal aantal mensen met een beperking lager dan de optelsom van de cijfers bij de uitsplitsing.

De Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (VGN) vertegenwoordigt

170 gehandicaptenzorgorganisaties

De leden van de VGN zetten zich in voor ruim

200.000 mensen met een beperking en een zorg- en ondersteuningsvraag. Zij hebben een **verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke beperking**. Of een combinatie hiervan.

Financiering

De gehandicaptenzorg wordt gefinancierd vanuit de **Wet Langdurig Zorg (Wlz)**, de **Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo)**, de **Zorgverzekeringswet (Zvw)**, de **Jeugdwet** en de **Wet Forensische zorg**. Ook hebben de zorgaanbieders te maken met de Participatiewet, Wajong en de wet op het Passend Onderwijs.

De **Wlz** is bedoeld voor mensen met een (levenslange) intensieve, **24/7 zorgvraag**. Zorgkantoren voeren de wet uit en hebben een zorgplicht. Zij kopen de zorg in bij zorgorganisaties of verstrekken een persoonsgebonden budget (pgb).

Er zijn ongeveer **80.000** mensen in de **Wlz** die wonen bij een zorgorganisatie.

Zij wonen hier **gemiddeld 29 jaar**. Het aantal bewoners is de laatste tien jaar redelijk stabiel gebleven, maar binnen deze groep is de zorgintensiteit sterk toegenomen.

Een bijzonder **zorgprofiel** in de sector is **VG7**. Binnen de Wlz is dit profiel bedoeld voor mensen met een verstandelijke beperking die zeer intensieve begeleiding, behandeling en zorg nodig hebben.

Deze mensen hebben naast een verstandelijke beperking ook ernstige gedrags- en/of psychische problemen. De zorg is gericht op **24-uurs nabijheid**, structuur en veiligheid, meestal in een beschermde woon-omgeving zoals een instelling. Het is een van de zwaarste zorgcategorieën in de gehandicaptenzorg.

Bijna **19.000** Nederlanders hebben een VG7-indicatie en **85 procent** van het aantal mensen met een VG7-profiel woont bij een zorgaanbieder.

Binnen de **Wmo** kopen gemeenten ondersteuning in in de vorm van begeleiding, dagbesteding en hulpmiddelen.

De **Jeugdwet** regelt hoe hulp aan kinderen en ouders in Nederland georganiseerd is. Dat kan behandeling van een kind zijn, maar ook opvoedhulp aan ouders.

De **Zvw** is er voor medische zorg en verpleging thuis en wordt uitgevoerd door de zorgverzekeraars.

De **Wet Forensische zorg** regelt zorg voor verdachten en veroordeelden met psychische problemen, verslavingen of een verstandelijke beperking. De Participatiewet en de Wajong regelen de inkomenspositie van cliënten en de overstap van dagbesteding naar passend beschut werk of een reguliere baan.

Zo'n **187.000 mensen** werken in de gehandicaptenzorg. Hun **gemiddelde leeftijd** is ruim **41 jaar**, **24%** is ouder dan 55 jaar, **80%** is **vrouw** en **69%** werkt in deeltijd.

Ongeveer **9.000 vacatures** staan er in de gehandicaptenzorg open. De verwachting is dat dit aantal oploopt tot **ruim 22.000 in 2035**. Relatief is het tekort aan Artsen Verstandelijk Gehandicapten (AVG) het grootst.

VN-verdrag Handicap

Nederland was, vergeleken met andere landen, laat met het ratificeren van het VN-verdrag Handicap. Dat gebeurde in 2016, pas negen jaar na de ondertekening van dit verdrag.

Ook de implementatie en uitvoering van het VN-verdrag Handicap gaan traag. De in 2025 gepresenteerde Werkagenda VN-verdrag (2025 – 2030) is een stap in de goede richting.

In januari 2026 heeft Nederland het Facultatief Protocol bij het VN-verdrag Handicap ondertekend.

Nog onbenut **arbeidspotentieel** in Nederland bestaat voor een niet onbelangrijk deel uit mensen met een beperking. Zo heeft maar **46% van de mensen met een lichamelijke beperking** en maar **14% van de mensen met een verstandelijke beperking** betaald werk, terwijl **86% van de algemene bevolking** een baan heeft. Hoewel een betaalde baan niet voor alle mensen met een beperking mogelijk is, is hier winst te behalen.

De VGN schat in dat met de juiste ondersteuning en inkomenszekerheid ongeveer **20.000 mensen** op termijn de overstap kunnen maken van dagbesteding naar werk.

"Ik kan me niet veroorloven om dood te gaan"

Marike van Weelden kan zich niet veroorloven om dood te gaan. Je als ouder inzetten voor het welzijn en de kansen van je kind met een beperking gaat met vallen en opstaan. Actrice en auteur Marike van Weelden raakt je met haar ervaringen. "Mijn zoon zal zijn hele leven mijn onmisbare zorg nodig hebben."

Haar ernstig beperkte zoon Jons (24) ging op zeer jonge leeftijd bij een zorginstelling wonen. Dat moment markeert de allermoeilijkste keuze uit haar leven. "Het schuldgevoel dat ik daarover heb, stuwt mij voort. Het feit dat het mijn man en mij niet meer lukte om passende zorg te verlenen, voelt tot op de dag van vandaag als falen."

Nog een klap

Zeven jaar geleden trof haar nóg een noodlot. Haar man Arne overleed en ze stond er alleen voor. "Dat motiveerde me om te gaan schrijven over mijn ervaringen en er voorstellingen over te maken. Ik wilde er niet over zeuren, maar het laten zien: dit is wat er gebeurt." "Mijn vrienden zeiden na het lezen van mijn boek en het zien van mijn voorstellingen 'ik wist niet dat het zó zwaar is'. Op papier en vanaf een podium komt mijn verhaal beter over."

Ongemakkelijk

Ze geeft haar publiek mee dat goedbedoelde vergelijkingen soms meer pijn doen dan troost bieden. Zoals de keren dat mensen zeggen dat ze zich goed kunnen verplaatsen in haar situatie door hun steun aan een demente ouder. "Hoezo? Hallo, ik zet me levenslang en levensbreed in voor Jons hè! Een totaal manke vergelijking." Ontmoedigt deze verkeerde inleving haar? "Ach, zo'n denkfout, ik verwijt niemand iets."

Meningencircus

Dan is er nog het meningencircus, dat haar soms parten speelt. Over de zorg aan kwetsbaren gaat veel vooringenomenheid rond. "Zeker, verhalen vertellen maakt verhalen los. Als ik iets hoor waar ik m'n wenkbrauwen bij frons, dan zal ik misschien met humor reageren. Al zitten mensen tegenwoordig behoorlijk geharnast in hun mening, ja."

Duivels dilemma

Het brengt het gesprek op een dilemma dat veel naasten herkennen. Aan de ene kant worden ze geconfronteerd met de tekorten aan personeel, de te grote inzet van zzp'ers en de verschraling door bezuinigingen. Aan de andere kant zien ze professionals die keihard werken en er het beste van maken. "Mijn solidariteit ligt bij de mensen op de vloer. Zij zijn geweldig, maar natuurlijk laten ze steekjes vallen. Ze moeten véél meer worden gehoord. Ik zie vaak dat ze voor een andere carrière kiezen. Met tranen in de ogen. En de verwant blijft altijd achter."

"Mijn solidariteit ligt bij de mensen op de vloer. Ze moeten véél meer worden gehoord"

Laat mij oud worden

Nog even over de verre toekomst. Wat gaat er door haar hoofd? "Ik wil daar eigenlijk helemaal niet over nadenken. Ben bang voor die verschraling. Vooral op de langere termijn, als ik het niet meer voor hem kan opnemen. Ik heb nog een dochter. Wellicht dat zij er voor Jons kan zijn, als ik er niet meer ben. Maar eigenlijk wil ik haar daar nu niet mee belasten. Ze heeft nu een druk leven. Dat moet alle aandacht hebben. Laat mij intussen maar flink oud worden." ●

"Ik ervaar mijn vak anders dan hoe er in politieke kringen over wordt gesproken"

Luka Doppen werkt als woonbegeleider bij gehandicaptenzorgorganisatie Estinea. Ze begeleidt mensen die ernstig meervoudig beperkt zijn, maar ook mensen met een licht verstandelijke beperking, die zelfredzamer zijn. Met of zonder gedragsproblematiek. "Mijn vak ervaar ik vaak anders dan hoe het doorgaans wordt omschreven. Zeker als je nagaat hoe er bijvoorbeeld in politieke kringen over ons werk wordt gesproken. Met broodjes smeren en zo. Hoe krijg je zo'n omschrijving op papier? Zeer laatdunkend en arrogant."

"Mijn werk is juist diep gelaagd. Sommige mensen wonen hier al meer dan vijftig jaar. Ik ga intensieve relaties aan met bewoners, maar ook met hun verwanten en naasten. De mens zien in plaats van hun beperking, dat is ook een laag. En met dat inzicht het verschil maken. Er wordt te vaak de nadruk gelegd op de zorg en te weinig op het leven. Dat is een tekortkoming van de zorg. Er wordt te veel nadruk gelegd op het kwetsbare."

Clichés

Een verpleegkundige wordt door iedereen herkend. Die verleent zorg in een witte outfit. Maar de begeleider of de verpleegkundige in de gehandicaptenzorg, dat is een heel ander beeld. Als mijn werk ter sprake komt, dan komen snel de clichés boven: jij verschoont mensen die dat zelf niet kunnen. Maar mijn vak kent wel honderd deelfuncties.

"We zullen het met minder mensen moeten doen en de persoonlijke netwerken en vrijwilligers worden steeds belangrijker"

Kleine geluk

Ik doe dit juist voor mensen met ernstig meervoudige beperkingen. Vaak hoor ik 'wat is hun kwaliteit van leven eigenlijk nog?' Dan vertel ik altijd over hoe de bewoners zo oprecht kunnen genieten van het kleine geluk. Het is niet dat ik dat per se veroorzaak, maar ik mag er wel een onderdeel van zijn. En ik hoop natuurlijk dat ik dit kleine geluk verder mag helpen uitbreiden. Want wat denk je wat er gebeurt als ik erin slaag om iemand écht te helpen met het vergroten van een persoonlijk netwerk? Bij een licht verstandelijke beperking hebben veel mensen meteen een beeld, bij ernstig meervoudig beperkte mensen is dat beeld er nauwelijks. Daar ligt nog veel werk.

Ondergewaardeerd

Ik voel me op mijn werk gewaardeerd. De zorg wordt wel steeds intensiever. In de toekomst zal ik steeds meer te maken krijgen met zogeheten moeilijk verstaanbaar gedrag. We staan voor grote uitdagingen. Dan ligt onderwaardering op de loer. In zijn algemeenheid vind ik wel dat de gehandicaptenzorg ondergewaardeerd wordt als je onze sector cao-technisch afzet tegen bijvoorbeeld de ziekenhuizen en de ouderenzorg.

Liefde

Maar ik doe dit werk met zóveel liefde dat het me niet uitmaakt hoe hoog of laag mijn salaris is. Ik blijf dit werk toch wel doen. Maar ik snap wel dat het werk aantrekkelijk moet blijven. Dat kan op veel manieren. In onze sector heb je gewoon veel vrijheid en dát heeft voor mij echt waarde. De doelgroep is zó divers binnen de gehandicaptenzorg, dat je kunt kiezen voor veel verschillende werkplekken. Wij hebben op het gebied van zelfstandigheid gewoon een aantal stappen voor op de andere deelsectoren in de zorg.

Stevige uitdaging

Ik weet niet of mijn taakopvatting duurzaam is, maar zeker is dat het werk over tien jaar anders zal zijn. We zullen het met minder mensen moeten doen en de persoonlijke netwerken en vrijwilligers worden steeds belangrijker. De maatschappelijke component van mijn vak zal ook steeds dominanter worden. Ik zal dus meer en meer met de omgeving, het netwerk, moeten gaan doen. Dat is een stevige uitdaging, want, zoals ik al zei, de samenleving kent ons nog maar oppervlakkig.

Als de ontwikkeling van technologie en medicatie doorzet, komen onze handen al vaker vrij. Maar mijn werk voor mensen die ernstig meervoudig beperkt zijn, zal daar minder van profiteren. Die zorg blijft zeer intensief.

Maar ook met mensen die ernstig meervoudig beperkt zijn, kun je maatschappelijk gezien nog grote stappen zetten. Bijvoorbeeld door samen boodschappen te doen en de kassamedewerker leren kennen.

Kinderen

Ik ben ooit met grote foto's van Johan, een man met een meervoudige beperking, de straat op gegaan. Ik vroeg passanten toen om een eerste reactie op deze foto's. "Deze man is ziek" was een veelgehoorde eerste reactie. "Hij is volgens mij niet gelukkig". En als ik dan vroeg "Heb je op straat wel eens iemand gezien met zo'n beperking?" dan was de reactie altijd "Nee, nooit..."

Stel dat we dat kunnen veranderen, laten we mensen dan aankijken, in plaats van nakijken. Gelukkig reageren kinderen vaak veel beter: "O, dat is een meneer, die lacht." ●

Mycha:

“Als je toch een beetje wilt gaan werken, word je meteen zo hard gekort, dat je er geen cent op vooruitgaat”

(...) Mycha ontdekte al vroeg dat hij sterk was in praten en communiceren. Hij besloot om daar zijn werk van te maken. Hij heeft nu een rol in de medezeggenschap van een zorginstelling. Daar werd gezien dat hij niet alleen een duidelijke mening had, maar ook goed kon uitleggen. Zo dacht hij op het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat mee over toegankelijkheid van treinen. Via gastlessen aan mensen in de zorg groeide hij bovendien uit tot ervaringsdeskundige, en daar studeert hij nu ook voor. “Vaak komen studenten die leren voor verzorgende of verpleegkundige pas in hun derde jaar, tijdens hun stage, voor het eerst in aanraking met mensen met een beperking. Da's gek.” Samen met een opleidingsinstituut en de LFB is het studieprogramma aangepast, zodat dit al vanaf het eerste jaar gebeurt.

Hij wil zich met meer onderwerpen bemoeien die niet aansluiten op de praktijk van mensen met een beperking. Hij ergert zich bijvoorbeeld aan de regels voor de Wajong-regeling. Dat is een uitkering die bedoeld is voor mensen die door een handicap of chronische ziekte niet fulltime kunnen werken. “Dat is eigenlijk prachtig, want daardoor weet je dat je je huis kan betalen en brood op de plank hebt. Dat scheelt heel veel stress.

Maar als je toch er een beetje bij wilt gaan werken, omdat dat gewoon goed is voor je, dan word je meteen zo hard gekort, dat je er geen cent op vooruit gaat. Dat moet echt anders worden geregeld. Als we in Nederland mensen met een beperking er echt bij willen betrekken moeten we allereerst kijken wat iemand nodig heeft, en bouw daar een systeem omheen. Niet omgekeerd.”

Hij benadrukt dat niet iedereen hetzelfde is en niet iedereen kan voldoen aan hetzelfde lijstje. “Voor de een is meedoen aan de samenleving een vaste baan, voor de ander een praatje in het café. Ik ken mensen die al jaren met plezier op dezelfde plek werken. Toch krijgen ze steeds te horen dat ze méér moeten. Waarom accepteren we niet dat voor sommige mensen de grens gewoon daar ligt?” Voor hem zelf is dat soms ook een worsteling. “Ik wil heel veel dingen zelf doen. Maar is dat altijd de beste keuze? Een begeleider zei pas tegen mij: ‘Hé Mycha, volgens mij weten we allebei dat jij prima kan schoonmaken, maar voor jou duurt het driekwart van de dag voordat je kamer schoon is en de schoonmaak doet het in een handomdraai. Dus wees niet zo eigenwijs en laat dat nou een ander doen. Ga jij je nou bemoeien met waar je goed in bent.’ En eigenlijk had hij wel gelijk.”

Het volledige verhaal van Mycha is gepubliceerd in het boek *Onzichtbaar*, dat in 2025 is verschenen. Het is geschreven door Boris van der Ham, voorzitter van de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland.

Zonder zij-instromers loopt de gehandicaptenzorg vast

Geen zorg bieden aan mensen die 24 uur per dag zorg nodig hebben, is geen optie. Maar de roosters rondkrijgen is voor gehandicaptenzorgorganisaties vaak een grote uitdaging. Het personeelstekort in de branche gaat nu al richting de 10.000. En de verwachting is dat dit verder oploopt tot 22.000 in 2035. Zij-instromers zijn voor de sector daarom onmisbaar. Maar hoe is het om zo'n overstap te maken? Ricardo verruilde mannenmode voor Very Intensive Care.

Vaak beginnen zij-instromers blanco aan een werkleven dat nauwelijks aansluit op hun opleiding. Zo'n stap levert bijzondere verhalen op. Zoals dat van Ricardo van der List (31). Hij startte onlangs als aspirant-begeleider bij 's Heeren Loo. Zijn nieuwe werkplek is niet de eenvoudigste: Ricardo werkt op de Very Intensive Care (VIC). Heel wat anders dan mannenmode verkopen, zoals hij voorheen deed. Maar daar miste hij uitdaging en prikkels. "Ik wilde geen sleur. Laat elke dag maar anders zijn."

Huilen in de huiskamer

Zijn schoonmoeder die in de zorg werkt, zorgde ervoor dat hij ervaring kon gaan opdoen bij een aanbieder van gehandicaptenzorg. "Ik merkte snel dat mensen met een zware lichamelijke beperking mij minder goed liggen. Ik kreeg direct medelijden en zocht tevergeefs naar interactie. Ik breek gewoon als ik zie dat mensen lichamelijk niet kunnen wat ik kan." In zijn tweede week begeleidde Ricardo mensen met een ernstig meervoudige beperking. Na een uur stond hij te huilen in de huiskamer. "Er was een groot tekort aan mensen en er moesten veel zzp'ers worden ingezet. Het was dweilen met de kraan open. Doordat er te weinig begeleiding was, schoot de zorg tekort, waardoor het werk niet altijd even fris was. Dat geeft je een gevoel van machteloosheid."

Medelijden

Kort daarna kreeg Ricardo de kans om bij 's Heeren Loo in Noordwijk aan de slag te gaan. "Ook daar is het niet altijd rozengeur en maneschijn, maar het contact met de bewoners is er erg ontspannen en ik vond makkelijk aansluiting bij collega's. "Medelijden voel ik hier helemaal niet. De bewoners zijn dankzij een goede begeleiding heel ver gekomen. Ik help ze echt de dag door."

Moeilijk verstaanbaar gedrag

De VIC is niet de makkelijkste startplek: er wonen mensen met een verstandelijke beperking die moeilijk verstaanbaar gedrag vertonen. Was dat niet te hoog gegrepen? "Dat zou je denken, maar ik ben aspirant-begeleider, hè? Je werkt eerst samen met ervaren collega's en als blijkt dat het goed gaat, kun je een opleidingstraject in en je verder doorontwikkelen."

Iets met hen opbouwen

Er ging al gauw een wereld voor Ricardo open. "Het maakte me leergierig. Hoe krijg je iemand die plotseling heel emotioneel is weer rustig? Waarom begint iemand die alleen maar voorbij loopt je ineens uit te schelden? Ja, je komt in dit werk in aparte situaties. Maar omdat je de bewoners elke dag ziet, kun je iets met hen opbouwen. Dat maakt het voor mij ook minder lastig om te helpen met persoonlijk verzorging. Die oude man die nog steeds regelmatig in z'n broek poept, ik weet nu waarom dit gebeurt."

De zeilen bijzetten

Het werk geeft hem voldoening. "Na een dienst iemand tevreden en in rust achterlaten, dat is toch mooi? Je hoort vaak dat collega's de band met de zorgvrager het mooiste aan hun vak vinden. Dat klopt. Natuurlijk zijn er wel eens spannende momenten. Het gaat soms dagen goed, maar je weet: een psychose is nooit ver weg. Dan moet je alle zeilen bijzetten. Het is op en af."

Vrachtwagenchauffeurs

Teamleider Margot Ouwehand ziet hoe Ricardo zijn plek vindt. Ze vertelt dat 's Heeren Loo al langer zij-instromers in dienst neemt. "Vrachtwagenchauffeurs, bouwvakkers, maar ook winkelpersoneel, zoals Ricardo. Het werkt prima. De bewoners vragen veel van ons, maar toch blijven zij-instromers hier goed overeind. We houden ze goed in de gaten: ze werken altijd in teams met ervaren collega's. We geven meteen trainingen, bijvoorbeeld in het omgaan met agressie. Ik leg tijdens de dienst al veel uit, maar we evalueren ook altijd direct na het werk. Met tips en tops. De meeste zij-instromers zijn blijvers. Is het niet bij ons, dan wel elders bij 's Heeren Loo."

Hart op de goede plek

Ook HRM-directeur Ellen Boonen ziet dat de inzet van zij-instromers zijn vruchten afwerpt. "Er komen bij 's Heeren Loo per jaar zo'n 2.500 nieuwe collega's binnen. Vijf tot tien procent daarvan is zij-instromer, mensen met passie voor zorg en het hart op de goede plek. Dat aantal is nog bescheiden. Aan belangstelling ligt het niet, maar goede begeleiding is cruciaal."

Aparte uitdaging

Ouwehand en Boonen realiseren zich dat het vasthouden van zij-instromers een stevige uitdaging is. Met name de jongeren. "Een aantal blijft zich oriënteren op de arbeidsmarkt. Ze komen niet snel tot een definitieve keuze. Wij doen er alles aan om ze binnen te houden. Met veel aandacht voor de roosters en altijd een leidinggevende in de nabijheid."

Boonen voegt toe dat zij-instromers ook de hoge kosten voor zzp'ers en uitzendkrachten terugdringen. "In 2025 daalde het aantal uren dat we moesten inkopen met dertig procent. Dat is nog niet genoeg, we willen naar nul uren, maar we hebben dankzij de zij-instromers een inhaalslag gemaakt. Over de eerste drie kwartalen van 2025 stroomden voor het eerst in twee jaar minder mensen uit dan erbij kwamen. Krimp werd groei."

Dit werk betekent wat

En Ricardo, is hij inmiddels zelf ook actief promotor van de zij-instroomroute? "Ik verbaas me wel over het enorme gebrek aan kennis over onze sector. Veel meer mensen zouden zich moeten verdiepen in wat hier allemaal kan en wordt bereikt. Want dit werk betekent wat hè?! Mensen ervan weerhouden om zelfmoord te plegen is wat anders dan iemand met een tas vol kleding de winkel zien verlaten." ●

"Zij-instromers blijven hier goed overeind.

We houden ze goed in de gaten: ze werken altijd in teams met ervaren collega's"

Gerrit:

“Ik stond in De Stentor als bewijs dat ik, net als ieder ander, dit werk ook kan doen”

(...) “Mijn ouders zouden wel schrikken als ze me nu zouden zien. Ik zit in een rolstoel, dat was vroeger niet zo.” Vorig jaar december, op eerste kerstdag, kreeg hij plotseling een verlamming. Op dat moment was hij op bezoek bij een van zijn zussen. Binnen een halfuur was de ambulance er. ‘In het ziekenhuis kreeg ik scans en een kastje voor het hart. Drie nachten heb ik daar gelegen. Ik kan me aan een kant niet bewegen en heb ook een gezichtsverlamming. Daardoor kan ik minder makkelijk praten dan vroeger. Dat zal niet meer erg veranderen.” Omdat Gerrit nu afhankelijk is van zorg, kan hij niet meer alleen wonen.

(...) Gerrit vertelt met trots dat hij al 45 jaar bij Larcom werkt, een leerwerkbedrijf in Hardenberg. “We maken er van alles.” Hij somt op: ‘Droogbloemen, schoonmaakdoekjes, schaaltes. Je kan het zo gek niet bedenken.’

(...) Ondanks het feit dat hij nu in een rolstoel zit en gedeeltelijk verlamd is, gaat Gerrit nog elke dag naar zijn werk. Vanwege zijn leeftijd zijn dat tegenwoordig halve dagen, maar hij wil graag doorgaan door zijn 67ste. “Het is daar mooi. Er werken veel jonge mensen. Er wordt regelmatig iets

georganiseerd: een bingo, een barbecue of een stamppotbuffet. We maken veel plezier met elkaar.”

Hij hoopt, ondanks zijn verlamming, ook andere activiteiten weer op te pakken. Hij vertelt smakelijk hoe hij eens in De Krim met een ehbo-oefening meedeed. Hij werd onder het bloed gespoten zodat hulpverleners konden oefenen. Hij moet grinniken: “Ik besloot om tussendoor even naar huis te gaan. Iemand op straat riep geschrokken: “Maar meneer! Wat is er aan de hand!”

Elke dinsdag kijkt hij bovendien naar het vragenuurtje in de Tweede Kamer en geniet van de felle debatten. (...) Een van de mooiste dingen vond hij zijn rol als lid van het stembureau tijdens verkiezingen. Hij was de eerste persoon met een beperking in de gemeente Hardenberg, waar De Krim onderdeel van uitmaakt, die dat deed. “Daar ben ik nog steeds erg trots op. Vooraf moest ik een e-learning volgen. Dat heb ik allemaal vlekkeloos gedaan.” Het leverde een stuk op in De Toren, de lokale krant, en zelfs in de regionale krant De Stentor. “Ze maakten foto’s van mij, als bewijs dat ik, net als ieder ander, dit werk ook kan doen.”

Het volledige verhaal van Gerrit is gepubliceerd in het boek *Onzichtbaar*, dat in 2025 is verschenen. Het is geschreven door Boris van der Ham, voorzitter van de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland.

A portrait of a middle-aged man with grey hair, smiling at the camera. He is wearing a blue blazer over a dark blue shirt. The background is a dense green hedge.

Consistent beleid en *noaberschap*

Frank van der Linden, bestuurder bij Twentse Zorgcentra en bestuurslid bij de VGN steekt zijn hand uit naar alle nieuwkomers in de Tweede Kamer. "Er is veel te doen en er is ook veel mogelijk. We moeten wel af van het kortetermijndenken. De gehandicaptenzorg is erg in beweging, wil zich graag beter voorbereiden op de toekomst. Daar is consistentie voor nodig. Onze lobby gaat niet over het perspectief voor 2026, maar reikt veel verder."

Continuïteit is geboden

"Die lange termijn zou bovenaan mijn agenda staan, als ik persoonlijk zou kennismaken met nieuwe Kamerleden. Wij kunnen niet bouwen op de korte termijn. Hoe lang hangen de problematiek van onze huisvestingskosten, de tarieven voor de langdurige zorg en de bezuinigingen al boven ons hoofd? We worden te veel gedwongen om voorzichtig te opereren op punten die van grote betekenis zijn en zijn behoudend in het doen van investeringen. Terwijl die investeringen juist hard nodig zijn. Continuïteit in beleid is geboden."

Gezamenlijke opdracht

"Een tweede punt: als we willen bouwen aan zorgzame gemeenschappen, om de hoge druk op professionele zorg te verminderen, dan dient de overheid net als wij uit te stralen dat we van 'het recht op zorg' willen overgaan naar 'zorg met een gezamenlijke opdracht'. Hier in het Oosten hebben we het over 'noaberschap'. Hoe dat in wetten terecht moet komen is nog een karwei. Ik zou het om te beginnen erg op prijs stellen als de overheid in die termen gaat denken en communiceren."

Regionaal werkgeverschap

"Over de arbeidsmarkt is veel te zeggen. Vooropgesteld, er staat de zorgaanbieders regionaal veel te doen. De tijd van concurrentie is voorbij. We zullen echt moeten kijken naar de optimale inzet van onze capaciteit, passend op de zorgvraag.

Er ontstaan momenteel allerlei vormen van regionaal werkgeverschap, bijvoorbeeld op het gebied van opleiden, flexpools etcetera. Daar horen regels bij die ons helpen en niet blokkeren. Denk aan onderlinge btw-verrekening. Daarvoor moeten we samen met de overheid naar het systeem kijken. Dus niet elkaar facturen sturen, maar goed personeel breder inzetten. Ik wil heel graag samen met de overheid kijken naar de regels die nu nog in de weg zitten."

"We moet ons niet langer uitsluitend richten op het leveren van zorg, maar op het leveren van welzijn. Echt zoeken naar de ideale vorm om de schaarste te verdelen. Vooral als het gaat over de inzet van mensen. Dat moet op een rechtvaardige manier en over de grenzen van organisaties heen."

Niet morrelen

"Wat de tarieven betreft, het is mooi dat het tarief voor de zware, langdurige zorg aan mensen die VG7 zijn geïndiceerd is bijgesteld. Dat was een groot pijnpunt. De introductie van de VG7+ is een mooie ontwikkeling met perspectief. Maar waar we vanaf willen: als de Nza kostendekkende tarieven heeft berekend, kan het niet zo zijn dat Zorgverzekeraars Nederland met richttarieven komt die procenten lager liggen. Daarover hebben we al een keer samen voor de rechter gestaan. Laten we daarmee ophouden en samen investeren in passende zorg, gegeven de schaarste aan mensen en middelen. Laten we ook daar dus nog consistentie in gaan zoeken. Zodat we zonder verrassingen op langere termijn kunnen doorwerken."

Gaten in roosters

"Mijn grootste zorg zit in de beschikbaarheid van menskracht. Er zijn nu al zorgaanbieders die voorzieningen sluiten omdat zij bepaalde zorgtaken niet bemenst krijgen. Dat gaat dan vaak juist om begeleiding en behandeling voor groepen met een intensieve zorgvraag. Omdat we geen schijnzelfstandigen meer mogen inzetten – en dat ondersteun ik – zien we gaten in de roosters ontstaan die we soms niet meer kunnen opvullen. Terwijl we er juist moeten zijn om complexe zorgvragen op te lossen. Niemand anders kan dat. Laten we in het contact met Den Haag wegblijven van onderhandelingen over onze verantwoordelijkheid voor het beantwoorden van complexe zorgvragen. Dat zou ik beschamend vinden..."

VN-verdrag Handicap

"Dan is er nog de zichtbaarheid van mensen met een beperking. Die laat nog steeds te wensen over. De politiek kan ons op dit punt bijstaan door het VN-verdrag Handicap eindelijk eens serieus te nemen. Natuurlijk, sommige Kamerleden staan al jaren voor ons op de bres. Hulde. Maar het leeft nog te weinig. Dat is schandalig. Als de Kamer het belang van een strikte uitvoering eindelijk eens serieus gaat nemen en VWS op dit punt flink onder druk zet om te gaan leveren, dan kunnen we op het gebied van zichtbaarheid stappen maken. Dat is geen verzoek, maar een harde aanmoediging. Een tandje bij. En is er op fractieniveau onduidelijkheid? Kom langs, om samen aan goede, kansrijke Kamervragen of moties te werken." ●

Minder
beschermen,
stabiel
bekostigen

Bianca Rijnders, bestuurder bij gehandicaptenzorgorganisatie De Zeeg (regio Arnhem) en bestuurslid bij de VGN hamert op het belang van een cultuurverandering. "We zijn nog steeds te veel aan het beschermen. Onze bewoners willen dat graag doorbreken: zelf doen, indien nodig met begeleiding. Dat is weerbarstig, want velen zijn wel hun hele leven afhankelijk van zorg of begeleiding. Toch moet het denken anders. Wij zijn te gast, zij wonen hier. Om die omslag van beschermend naar meedoen te maken is ook politieke steun nodig."

Lekker laten wandelen

"Laat me een voorbeeld geven: er woont bij De Zeeg iemand met het syndroom van Down en lichte dementie. Hij is dol op wandelen in de wijk. Verwanten konden zich er in vinden om hem zelfstandig te laten wandelen. Gewoon de wijk in, doe maar. Onze zorgmedewerkers waren behoudend. Vanuit hun professionaliteit vinden ze het moeilijk om bewoners los te laten. Maar ja, kijk je naar het welzijn, dan is het goed als iemand lekker een wandeling kan maken. We vragen natuurlijk wel wat medewerking van de maatschappij, de buurt in dit geval. De persoon is herkenbaar. Zoekt hij even een juiste afslag, dan stel je hem een vraag en zet je hem op het goede

spoor. Wat maakt het nu een dilemma? Dat er nog teveel vanuit risico gedacht wordt, ook door instanties en professionals. Met een voorbeeld als dit kunnen we de politiek ervan doordringen dat we graag op een andere manier kijken naar de begeleiding van mensen met een beperking. Onze zorg en begeleiding moeten niet steeds risico-gericht worden ingezet, maar het meedoen in de maatschappij bevorderen."

Japans voorbeeld

"Het kán echt. Ik was in Japan op vakantie. Allereerst viel me op dat daar in de steden alles toegankelijk is voor mensen met een beperking. Wat had ik daar graag een Kamerlid aan mijn zijde gehad. Treinen, bussen, stoepen, met een rolstoel kom je daar geen obstakel tegen. Er waren ook overal inclusieve openbare toiletten. Wat me het meest opviel: je komt er op veel plaatsen mensen met een verstandelijke beperking tegen die gewoon hun eigen ding doen. Ze laten het wel weten als ze begeleiding nodig hebben. In de bus zag ik iemand een kaartje tonen aan de chauffeur, die op zijn beurt rekening kon houden met een bijzondere passagier. De behulpzaamheid is groot in dit land. Intussen neemt in ons land juist het individualisme toe. Ik zeg: Den Haag, voer campagne om dit tegen te gaan. Binnen de VGN varen we deze koers ook."

Te snel uit zicht

"We moeten in ons land veel inclusiever gaan denken, al vanaf het baby-stadium. Mijn zoon zat als kleuter met een verstandelijk beperkt jongetje in de klas. Die ging al snel naar speciaal onderwijs. Niet meer in het dorp dus. Mijn zoon heeft hem nooit meer teruggezien,

"Wij zijn te gast,
zij wonen hier"

"Als de onzekerheid aanhoudt door dat ge-jojo met dan weer nieuwe kortingen op tarieven en daarna weer bezuinigingen die worden uitgesteld, dan belemmert dat het maken van structurele plannen"

terwijl ze wel een band hadden. Dat contact gaat veel te snel verloren en dat moet worden voorkomen. Of dat geld kost? Als je iemand met een beperking wil laten meedoen op een reguliere basisschool, dan vraagt dat wat extra's, ja. Maar wat het vooral vraagt is een andere kijk. We stoppen kinderen nog steeds te vaak en te snel weg. Hou ze erbij! Als ze in het zicht van iedereen blijven, dan neemt ook al snel de behulpzaamheid toe. Naar Japans voorbeeld."

Dagbesteding in probleemflat

"We zijn veel te veel bezig met institutionaliseren. Ik geef nog een voorbeeld. Wij wilden dagbesteding voor mensen die al 45 jaar beschermd wonen bij De Zeeg meer in de wijk huisvesten. We kwamen uit bij een zogenoemde probleemflat. Daar werd de gemeenschappelijke ruimte niet meer gebruikt, omdat er steeds gedoe was. We zijn met de woningcorporatie gaan praten en boden aan er dagbesteding onder te brengen en meteen te starten met het organiseren van activiteiten voor de bewoners van de flat. Met het doel er een sociaal meer coherent geheel van te maken. Onze bewoners krijgen er een breder netwerk door, terwijl de bewoners in de wijk met bijzondere mensen in contact komen, met als bonus leuke activiteiten. Het duurde even, maar geleidelijk veranderde het standpunt van 'wat moeten die lui hier' naar samen voetbalwedstrijden kijken en appeltaarten bakken. Het aantal vrijwilligers groeit er nu..."

Balans tussen lonen en tarieven

"We kunnen ook steun van de politiek gebruiken als het gaat om ons personeel en onze voorzieningen. Ik ben een groot voorstander van een betere beloning voor onze medewerkers. Dat is ook nodig om de sector aantrekkelijk te houden op de arbeidsmarkt. Alleen, de lonen stijgen nu harder dan de tarieven die wij ontvangen voor de zorg die we verlenen. Dan moet je kritisch kijken naar verschillende budgetten. Een sigaar uit eigen doos, dus. Het geld moet ergens vandaan komen. Ik denk dat politici nog onvoldoende doordrongen zijn van de lastige keuzes die wij vaak noodgedwongen moet maken."

Schuiven met budgetten

"Zo zien we ons al jaren genooddaakt om huisvestingsbudget naar de zorg te schuiven. Het onderhoud van ons vastgoed lijdt daar onder. Als dan de onzekerheid aanhoudt door dat ge-jojo met dan weer nieuwe kortingen op tarieven en daarna weer bezuinigingen die worden uitgesteld, dan belemmert dat het maken van structurele plannen. Er is in de gehandicaptenzorg een enorme behoefte aan stabiliteit. Komt die er, dan krijgt visie ook meer betekenis. Er wordt steeds meer van ons verwacht op het gebied van duurzaamheid en inzet van technologie, maar als het geld dat daarvoor nodig is opgaat aan primaire zorg dan zijn we niet op de goede manier bezig." ●

Daniëlle:

“Ik vraag me steeds vaker af of ik wel een licht verstandelijke beperking heb”

“Toen ik als kind voor de zoveelste keer in het ziekenhuis lag vanwege gedoe met mijn benen, kwamen mijn ouders en broer op een dag weer langs. Tijdens het bezoek durfde mijn broer mij in een rolstoel door het ziekenhuis. Maar we kregen ruzie. Hij ergerde zich zó aan mijn gedrag, en ik aan het zijne, dat het hoog opliep. Tot hij opeens woedend bij mij wegliep, en mij alleen in de rolstoel achterliet, midden in de gang. Ik was flabbergasted.

25 jaar later, op zijn bruiloft, heb ik het aangehaald in mijn speech voor hem. En alleen maar positief. Want juist door die ruzie voelde ik me voor het eerst niet het zielige meisje, waar iedereen altijd zo bezorgd om was en die beschermd moest worden, maar gewoon een bloedirritante zus. Ik was gewoon gelijk.”

(...)“Ik vraag me steeds vaker af of ik wel een licht verstandelijke beperking heb. Ik bedoel, ik tik natuurlijk wel een aantal boxjes aan, maar het is zo’n containerbegrip.” Ze gaat een beetje peinzend verder. “Als ik mijn lichamelijke ongemakken niet zou hebben, was die verstandelijke beperking misschien

minder snel getest. We zullen het nooit weten, maar soms denk ik dat.”

Ze denk dat ook haar omgeving heeft meegespeeld. “Misschien was het reguliere onderwijs beter voor me geweest.” Ze is haar schoolcarrière wel begonnen op een normale basisschool, maar omdat daar geen kennis was hoe er met haar fysieke problemen moest worden omgegaan, verruilde ze die school al snel voor het speciaal onderwijs. Op haar speciaal basisonderwijs zaten veel drukke kinderen. “Dat had tot gevolg dat ik mezelf een beetje terugtrok. Het taalniveau van andere kinderen was bovendien minder hoog, en dat had effect op het mijne. Ik ging minder goed spreken dan ik eigenlijk kon.”

Ze stelt dat het in haar geval beter was geweest dat ze op de normale school was gebleven. “Met wat extra ondersteuning, was de lat misschien toch hoger gelegd en had ik mezelf nog verder kunnen ontwikkelen. Nog een voordeel van gezamenlijk onderwijs is dat de kinderen zonder beperking gewend worden aan het idee dat wij überhaupt bestáán.”

Het volledige verhaal van Daniëlle is gepubliceerd in het boek *Onzichtbaar*, dat in 2025 is verschenen. Het is geschreven door Boris van der Ham, voorzitter van de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland.

A woman with dark, wavy hair and heavy makeup, including large, dark eye makeup and full lips, is the central figure. She is wearing a black jumpsuit with white piping along the collar, cuffs, and pocket flaps. She has her hands on her hips and is looking directly at the camera with a slight, confident smile. The background is a solid green wall. To the left, there is a large green plant with long, pointed leaves. The overall lighting is soft and even, highlighting the woman's features and the texture of her clothing.

Zorg die
niet in hokjes
past

De forensische kliniek van Behandel Centrum Middenweg behandelt mensen met een lichte verstandelijke beperking, een psychiatrische stoornis en ernstige gedragsproblematiek. Ze zijn veroordeeld voor kleine of grote vergrijpen. Deze cliënten passen niet in de hokjes van het versnipperde zorgstelsel.

Behandel Centrum Middenweg (BCM) is onderdeel van Ipse de Bruggen, een zorgorganisatie voor mensen met een verstandelijke beperking in Zuid-Holland. De forensische kliniek van de organisatie ligt in Poortugaal, een dorp onder de rook van Rotterdam. Bezoekers moeten zich identificeren en hun tas wordt doorgelicht om te voorkomen dat er verboden middelen of materialen worden binnengesmokkeld. Marjan van Eijk is regiomanager: "Voor onze cliënten is in het verleden alles geprobeerd: gehandicaptenzorg, psychiatrie, forensische zorg, reclassering, verslavingszorg. Elke benaderingswijze, behandeling, therapie en opname is ontoereikend gebleken. Cliënten zijn steeds weer teruggevallen in destructieve gedragspatronen. Ze hebben zelden een helpend netwerk voor ondersteuning. Soms zijn hun ouders eveneens zwakbegaafd of verstandelijk beperkt. Als alles is mislukt komen ze uiteindelijk bij ons voor tijdelijke klinische of ambulante zorg op het snijvlak van drie verschillende sectoren: gehandicapten-, psychiatrische- en forensische zorg. Het is altijd zoeken: wat hebben zij nodig en hoe kunnen we dat bereiken? Onze cliënten passen in geen enkel hokje."

Expertisecentrum SGLVG

Cliënten van BCM vallen onder de doelgroep SGLVG (Sterk gedragsgestoord en licht verstandelijk beperkt). Nederland telt vier expertisecentra voor specifieke SGLVG-zorg. Zij werken steeds volgens dezelfde principes, met 3 B's als leidend motief: Behandeling, Bejegening, Beveiliging. In de forensische kliniek komen cliënten altijd binnen via justitie en reclassering. Ze zijn veroordeeld geweest voor vergrijpen als continu zwartrijden of wildplassen, straatroof, inbraak, zeden- of levensdelicten. Bijna iedereen heeft trauma's, hechtingsproblematiek en is alcohol- of drugsverslaafd. Henrieke Lamers is GZ-psycholoog en manager behandeling bij BCM. Ze vertelt: "Zodra ze zijn opgenomen, starten we een uitgebreide kennismaking. Veel mensen zijn verslaafd: wie zit er achter het rookgordijn? We proberen te achterhalen of de gedragsproblemen voortkomen uit de psychiatrische problematiek, de verstandelijke beperking of vanuit beide. Omdat de doelgroep zo complex is, passen wij bestaande behandelinterventies aan. We leveren voortdurend maatwerk."

Op zoek naar het gezonde stukje mens

Cliënten leren bij BCM onder andere de basisprincipes van zelfstandigheid: Hoe ruim je op en doe je de was? Er zijn basismodules om meer te leren over bijvoorbeeld internet, emoties, de maatschappij en seksualiteit, en er zijn behandelmodules om te werken aan bijvoorbeeld agressie-, middelen- en zedenproblematiek. Ze volgen schema- en cognitieve gedragstherapie, en traumatherapie. Ze krijgen arbeidsvaardigheidstraining en leren sociale vaardigheden op de groep. Lamers: "Wij kijken naar hen, luisteren aandachtig en nemen hen serieus. We sluiten aan bij hun leefwereld en bieden veiligheid. Als hun kamer niet is opgeruimd, worden wij niet boos, maar gaan we samen met hen zoeken hoe het een volgende keer wél lukt. Soms kunnen mensen niet klokkijken, of lezen of schrijven. Dan plakken we pictogrammen op hun kamerdeur. Wij leren hen mild naar zichzelf te kijken: zij zijn niet slecht, maar wat ze als kind hebben meegemaakt was slecht. Bij alles wat wij doen, zoeken wij naar het gezonde stukje mens dat zij óók in zich dragen. Wij helpen hen dat zélf te vinden."

Jennifer, Donny en Patrick

We lopen naar een van de gezamenlijke huiskamers van BCM. Daar ijsbeert Jennifer door de ruimte met een spiegel in haar hand. Ze kijkt naar haar mond, wimpers, make-up en haren, herschikt een en ander en kijkt weer opnieuw. Aan een tafel verderop zitten Donny en Patrick te kaarten, Donny met een opvallende geplastificeerde groene duim voor zich: het teken dat hij zich goed voelt. Terwijl hij de kaarten schudt, vertelt hij over zijn verblijf bij BCM. "Je kunt je hier maar beter aan de regels houden", zegt hij. "Dan laten ze je eerder gaan." De motivatie van zijn medespeler Patrick komt uit een andere bron. Hij legt zijn kaarten neer en vertelt over de zorginstellingen waar hij sinds zijn tiende heeft gewoond. Daarna heeft hij regelmatig vastgezeten. Bij BCM ervaart hij voor het eerst dat begeleiders écht belangstelling hebben. "Hier zien ze je", zegt hij. "Ze hebben inzicht."

Hamid

Aan een andere tafel zit Hamid in zijn eentje gebogen over de module Maatschappij. Hij is al eens eerder opgenomen bij BCM. Toen heeft hij zestien certificaten gehaald, voor modules over bijvoorbeeld drugsgebruik

"Wij trainen begeleiders om achter de agressie het gekwetste kind te zien dat boos, verdrietig en onmachtig is"

en agressiehantering. Toch ging het weer fout, dus hij is weer terug bij BCM. "Ik leer hier om op het rechte pad te blijven", zegt hij. "En dat je op straat niet iedereen kunt vertrouwen."

Helpend begrenzen

Het vraagt veel van begeleiders om te werken bij BCM. Marjan van Eijk: "Wat doe je als een kerel tegenover je staat te schreeuwen of dreigt om de zaak kort en klein te slaan? Of dreigementen persoonlijk maakt: 'Ooit weet ik je thuis te vinden.' Ook wij kunnen weerstand voelen en angstig worden. Wij trainen begeleiders om achter de agressie het gekwetste kind te zien dat boos, verdrietig en onmachtig is. Dat is de uitdaging. Daarvoor moeten begeleiders óók naar zichzelf durven kijken: wat heb ik onbewust gedaan of uitgelokt waarom deze cliënt nu zo boos is?" Begrenzing is uiteraard óók een item binnen BCM. Van Eijk: "Wij noemen het helpende begrenzing. Als een cliënt bijvoorbeeld heeft gegooid met spullen, dan geven wij geen straf, zoals zij gewend zijn, maar zoeken we naar passende consequenties die aansluiten bij behandeling en ontwikkelingsleeftijd. Bijvoorbeeld even rustig worden op de kamer. Wij leren hen om het daarna weer goed te maken. Want iedereen maakt fouten. Daar leer je van." De meeste cliënten hebben volgens Lamers en van Eijk het sociaal-emotioneel ontwikkelingsniveau van een driejarige. Van Eijk: "Om hun dankbaarheid te tonen, maken ze soms een tekening voor ons."

De zorg voor mensen met SGLVG-problematiek schiet tekort. Oorzaak: versnippering van het zorgstelsel

Versnipperd zorgstelsel

Volgens Van Eijk en Lamers schiet de zorg voor mensen met SGLVG-problematiek tekort. Oorzaak: versnippering van het zorgstelsel. Lamers: "Als onze cliënten klaar zijn om terug te keren naar de samenleving, krijgen zij vaak zorg uit slechts één van de sectoren, bijvoorbeeld alleen gehandicaptenzorg. De aanvulling vanuit de andere twee sectoren – psychiatrische en forensische zorg – ontbreekt. Daardoor lopen problemen uiteindelijk weer op. Het is voor ons heel ingewikkeld om voor cliënten een goede plek te vinden met de zorg die zij nodig hebben. Wij schakelen daar zoveel mogelijk iemands netwerk voor in." Mensen vallen óók na de klinische of ambulante behandeling bij BCM nog regelmatig terug in oude gedragspatronen. Lamers: "Een van onze cliënten is vanuit de kliniek, tegen ons advies in, teruggegaan naar zijn eigen woning. Zijn motivatie om te leren is beperkt en hij overschat zichzelf; hij heeft meer zorg nodig dan hij in ambulant kader kan krijgen. Al snel is hij weer gaan blowen en drinken,

en heeft hij zich opgedrongen aan zijn ex-vrouw en kinderen, en aan zijn ouders. Hij gedraagt zich dwingend en agressief. Hij heeft een contactverbod gekregen, maar het reclasseringstoezicht schiet tekort. Uiteindelijk komt hij weer bij ons en krijgt hij weer de zorg en structuur die hij nodig heeft. Binnen onze muren functioneert hij best goed. Hier is hij helemaal niet zo'n moeilijke man. Je kunt dit type cliënten permanent de juiste zorg." ●

BCM (Ipse de Bruggen) is onderdeel van expertisecentrum De Borg, een samenwerkingsverband van de vier door de overheid erkende SGLVG-instellingen.

Sem is opgebloeid dankzij Zorg in Onderwijstijd

De 15-jarige Sem Smulders gaat naar speciaal onderwijs bij De Groote Aard in Eersel. Daar zit hij in een onderwijszorggroep, waar een zorgverlener in de klas aanwezig is voor alle kinderen: Zorg in Onderwijstijd. "Sindsdien is Sem opgebloeid", zegt zijn vader René Smulders.

De ouders van Sem ontdekten al snel na zijn geboorte dat er iets aan de hand was met hun zoon. Zijn vader René Smulders vertelt: "Sem had problemen met slikken. Wij hebben tientallen speentjes uitgeprobeerd, en ook de overgang naar bekers was een langdurig proces. Hij was ziekelijk, leerde niet praten en zodra hij kon lopen liep hij weg als je even niet keek. We hebben hem een keer verderop van een doorgaande weg moeten halen. Hij reed op zijn driewieler tegen het verkeer in." De kinderarts uit het Máxima Medisch Centrum in Veldhoven deed zijn uiterste best om te achterhalen wat er met Sem aan de hand was. Pas toen hij vijf jaar was, kregen zijn ouders de diagnose: een zeer zeldzaam aangeboren genetisch defect op het X chromosoom: het syndroom van Cabezas.

Pictogrammen en gebarentaal

Sem is nieuwsgierig, avontuurlijk, initiatiefrijk en levenslustig. Hij houdt van aandacht. René: "We willen hem zo normaal mogelijk laten opgroeien. Maar op het reguliere kinderdagverblijf ging het al fout. Hij kan niet praten, dus als hij iets wilde tikte hij voortdurend de kindjes of de juffrouw aan. Sem is volhardend. Vaak dringt hij net zo lang aan tot hij zijn doel heeft bereikt." Het reguliere kinderdagverblijf kon niet bieden wat Sem nodig had. Daarom meldden zijn ouders hem aan bij kinderdagcentrum de Vuurtoren in Eindhoven, waar kinderen met een achterstand worden voorbereid op speciaal onderwijs. Daar ging het veel beter. Later volgde hij bij stichting Milo een programma dat volledig gewijd was aan communicatie. Hij leerde pictogrammen lezen en gebarentaal. René: "De combinatie werkt het best bij Sem. Hij pikt het redelijk goed op."

Steeds weer andere zorgverleners in de klas

Op de school voor speciaal onderwijs ging het weer wat minder goed met Sem. Hij was inmiddels acht jaar. De meeste kinderen in zijn klas konden praten, Sem niet. Ze leerden lezen en schrijven, Sem niet. René: "Op een dag was er een klassenfoto met alle kindjes in de kring, maar Sem zat achterin alleen aan een tafeltje. Hij hoorde er niet bij." De ondersteuning paste niet bij Sem. Bovendien was de zorg op school voor alle kinderen individueel geregeld. Ieder had een eigen zorgverlener, die invloeg op vastgestelde tijden. "Dat is heel onrustig voor kinderen in een klas. Telkens worden zij afgeleid door steeds andere zorgverleners voor dan weer het ene,

dan weer het andere kind. Bovendien is het niet efficiënt. Een kind heeft bijvoorbeeld op onverwachte tijden een verschoonmoment nodig. Niet zodra de zorgverlener binnenstapt. In 2020 hebben we voor Sem een andere school gezocht."

Zorg in Onderwijstijd: ZiO werkt

De school heet: de Groote Aard, gelegen in Eersel, een dorp in de buurt. Doel van het onderwijs op deze school is om de kinderen zo zelfredzaam en zelfstandig mogelijk te maken. Sem zit er in een onderwijszorggroep: speciaal onderwijs met iets meer zorg. Deze zorg wordt in overleg met ouders en de school ingekocht bij Lunetzorg, een organisatie die ondersteunt bij leren, werken en wonen voor mensen met een verstandelijke beperking. René: "De vaste zorgverlener is er voor alle kinderen, is altijd aanwezig in de klas en biedt ondersteuning zodra het nodig is. Je noemt het Zorg in Onderwijstijd (ZiO)." Op deze school is Sem opgebloeid. René: "Hij is de gangmaker van de klas. Als kindjes iets niet durven, helpt Sem ze er overheen. Omgekeerd helpen andere kinderen Sem bij opdrachten die hij moeilijk vindt. Ze leren van elkaar."

Logeren bij Kameraet

De wereld van Sem is klein. Hij kent thuis, school, en de stacaravan van de familie Smulders. Daarom laten zijn ouders hem sinds kort logeren bij stichting Kameraet. Voor René en zijn vrouw Wendy was het even wennen dat hun zoon een nachtje weg was. René: "Wij keken elkaar aan en zeiden: 'Tja, wat zullen wij nu eens gaan doen.' In ons gezin is alles gericht op de zorg voor Sem. Hij is een hartstikke leuk joch en hij zit lekker in zijn vel. Maar de zorg is zwaar. Ook psychisch, omdat je keer op keer moet accepteren dat hij niet de ontwikkeling

**Sem is nieuwsgierig,
avontuurlijk, initiatiefrijk
en levenslustig.**

doormaakt waarop je had gehoopt." René werkt als technisch commercieel adviseur bij een bedrijf dat chemische producten maakt voor het behandelen van metaal. Daarvoor is hij vaak van huis. Wendy draagt permanent de zorg voor Sem. René: "Soms stuur ik haar op pad voor een relaxed weekendje uit. Sem en ik hebben dan een mannenweekend. We gaan met zijn tweeën naar vrienden of familie, en 's avonds eten bij de Chinees."

Investeren in de jeugd

René is actief bij de ouderraad op school én bij Lunet. Ook zit hij als vertegenwoordiger in de overkoepelende cliëntenraad van Lunet. Hij denkt mee over beleid op schoolniveau en op gemeentelijk niveau. Hij raadt de overheid aan om niet te bezuinigen op jongeren met een verstandelijke beperking. "De jeugd is nog leerbaar", zegt hij. "Als je nu in hen investeert, dan komen ze net een treetje hoger op de maatschappelijke ladder en zetten ze de rest van hun leven drie stappen méér. Misschien zijn er kinderen die straks bijvoorbeeld begeleid kunnen gaan werken, in plaats van naar dagbesteding. Je verdient het dubbel terug." Sem wordt zestien en zal binnenkort gaan stagelopen. René hoopt dat dit kan op zijn logeeradres: bij stichting Kameraet. René: "Hij kan daar later wellicht ook gaan werken én gaan wonen. Want er komt een dag dat we ook die stappen met hem gaan zetten. Wij denken ver vooruit."

Verschillen tussen regio's

Meer kinderen verdienen de kansen die Sem dankzij Zorg in Onderwijstijd krijgt, vindt ook VGN-directeur Theo van Uum: "De ervaringen van Sem laten zien hoeveel Zorg in Onderwijstijd voor kinderen kan betekenen en hoe het hen helpt om zich te ontwikkelen en mee te doen op school. Tegelijkertijd is ZiO binnen de huidige wet- en regelgeving niet eenvoudig te organiseren en financieren. Daardoor ontstaan verschillen tussen regio's, blijft het risico op rechtsongelijkheid bestaan en kunnen ouders en kinderen niet in alle gemeenten rekenen op dezelfde ondersteuning."

Structurele oplossingen

Het is volgens Van Uum daarom belangrijk dat de politiek hier werk van maakt en zorgt voor duurzame, structurele oplossingen. "Landelijke borging van Zorg in Onderwijstijd in wet- en regelgeving is nodig, voor zowel de jeugdhulp als zorg vanuit de Wlz, zodat kinderen in alle regio's gelijke kansen hebben om zich te ontwikkelen en mee te doen. Voor kinderen als Sem maakt dat het verschil tussen meedoen en aan de zijlijn staan." ●

Meer kinderen verdienen de kansen die Sem dankzij Zorg in Onderwijstijd krijgt

Ans:

“Ik werd als een postpakketje doorgestuurd”

“Ik kom uit een gezin van zeven kinderen. We woonden in Amersfoort. Mijn vader werkte de hele week in Harlingen en kwam alleen maar in de weekenden thuis. Als baby kreeg ik van mijn zus te eten. Had ze dat niet gedaan, dan had ik hier niet gezeten, want mijn moeder vergat het gewoon. Ze verschoonde me ook niet, ik lag te drijven in mijn eigen bed. Dat heb ik later weer via mijn zus en broers gehoord.”

Als baby van elf maanden werd Ans, samen met al haar oudere broers en zussen, naar een kindertehuis gebracht in Naarden-Bussum. (...)

“Tot nu toe ben ik in totaal 26 keer verhuisd in mijn leven! Steeds als ik ergens gewend was, werd ik weer als een postpakketje doorgestuurd. Ik leg makkelijk contact en praat met iedereen: van de buurman tot aan de mevrouw van de bakker. Op een aantal plekken sloot ik me aan bij een koortje om bij te zingen. Maar telkens als ik weer verhuizen moest, viel dat allemaal weer weg. Alsof je wortels er steeds opnieuw worden uitgerukt.” (...)

Ze werkt nu een paar dagen per week bij 's Heeren Loo, een instelling voor

mensen met een zware verstandelijke of lichamelijke beperking. Door personeels-tekort springt ze bij, bijvoorbeeld door met bewoners te wandelen of spelletjes te doen. (...)

Ans is ook een van de kartrekkers van het Ivb-café in Amersfoort, de ontmoetingsplek voor mensen met een licht verstandelijke beperking waar ze zelf ooit per toeval binnenwandelde. Samen trekken ze ook op voor duidelijke taal van de gemeenten, ook bij haar in Soesterberg.

“Pas kregen we als buurt een brief van de gemeente waarin stond dat ze iets met het “hemelwaterafvoersysteem” gingen doen. Ik had geen idee waar dat over ging. Ik ken dat woord niet. Ik gokte dat het iets met Hemelvaartsdag te maken had. Bleek het gewoon over regenwater te gaan. Dan denk ik: waarom gebruiken ze dát woord dan niet?”

Via de Landelijke Federatie voor mensen met een Beperking (LFB) in Utrecht doet Ans ook werk als ervaringsdeskundige.

“Dit is al met al de rustigste tijd van mijn leven.”

Het volledige verhaal van Ans is gepubliceerd in het boek *Onzichtbaar*, dat in 2025 is verschenen. Het is geschreven door Boris van der Ham, voorzitter van de Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland.

Meer dan alleen het 'loketje zorg'

Een politicus wil graag problemen oplossen. Daarbij helpt het om onderwerpen 'op te knippen' zodat ze makkelijker te hanteren zijn. Het lijkt een logische en effectieve manier om sneller tot resultaat te komen.

Binnen die manier van denken is het daarom dus ook logisch om mensen met een beperking onder de noemer 'zorg' in te delen. Maar toch wringt daar iets. Want het leven is veel méér dan alleen hun beperking, en zou daarom ook de zorg moeten zijn van meer mensen dan alleen 'zorgwoordvoerders' en 'zorgbeleidsmakers'. Als ik terugdenk aan hoe ik zelf bij mensen met een beperking betrokken ben geraakt, dan is dat eigenlijk een mooi voorbeeld daarvan. Toen ik lange tijd geleden zelf politicus was ben ik namelijk nooit 'zorgwoordvoerder' geweest en had ik de 'portefeuille gehandicaptenzorg' al helemaal niet onder mij. En toch kwam ik steeds met mensen met een beperking in aanraking.

Als Kamerlid voor verkeer en vervoer kwamen mensen met een fysieke beperking bij mij aankloppen toen een nieuwe Valys-regeling het taxivervoer beperkte. Deze vorm van vervoer was cruciaal voor het sociale verkeer. Ook de toegankelijkheid van treinen en bussen zorgde voor herhaaldelijke ontmoetingen met mensen met een beperking.

Als onderwijswoordvoerder kreeg ik te maken met de Wet passend onderwijs, waarin leerlingen die voorheen naar het speciaal onderwijs gingen, nu in het reguliere onderwijs werden ondergebracht, met alle dilemma's van dien. Is er voldoende geld? Is er voldoende kennis? Wordt die kennis wel gedeeld?

En ik kwam opnieuw met mensen met een beperking in contact toen ik als Kamerlid voor Binnenlandse Zaken aan een wijziging van artikel 1 van de Grondwet schreef. Het leidde ertoe dat mensen met een handicap nu ook expliciet worden genoemd in het non-discriminatieartikel. Dit zijn slechts drie voorbeelden, maar er zijn er veel meer. Mensen met een beperking kom je overal tegen. Dat is ook logisch, want het is een grote groep. En die zijn niet in een hokje te stoppen.

Hun plek in de maatschappij wordt niet alleen bepaald door de kwaliteit van de gezondheidszorg, maar ook door hoe andere systemen functioneren. Hoe begrijpelijk zijn brieven van de gemeente? Hoe toegankelijk zijn regelingen die goed bedoeld zijn, maar hopeloos ingewikkeld zijn gemaakt? Onbegrijpelijke processen en formulieren maken mensen met een beperking 'gehandicapt' dan ze hoeven te zijn.

Als we een samenleving willen waar minder mensen afhankelijk worden van het loket 'zorg' dan zullen we iets wezenlijks aan de inrichting van onze maatschappij moeten doen. De politiek wil bijvoorbeeld terecht veel nieuwe woningen bouwen. Maar zijn nieuwe wijken zo ingericht dat voorzieningen dichtbij zijn en het dagelijks leven overzichtelijk blijft? Hoe zorgen we dat de sport en de cultuur niet alleen fysiek toegankelijk en betaalbaar zijn, maar dat mensen ook mentaal over de drempel worden geholpen? En doen ook werkgevers actief mee om iedereen naar vermogen aan een baan te helpen?

Laat, kortom, de gehandicaptenzorg niet de zorg van één sector zijn, maar ook van de andere loketten. Van werkgevers, woningcorporaties, onderwijs, sociale zaken, cultuur en sport, buurtbewoners. Die visie op de samenleving helpt ons allemaal, niet alleen mensen met een beperking. Het leven valt immers niet op te knippen, alles hangt met elkaar samen.

Boris van der Ham, voorzitter
Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland

